

ЛЕСЯ ХРАПЛИВА

ДАЛЕКИМ

БЛИЗЬКИМ

Мистецьке оформлення Ніни Мудрик-Мриц

Накладом автора

Друковано в Українській Друкарні ГАРТУР

HARTUR Printing Co.

923 N. Western Avenue

Chicago, Ill. 60622 USA

Леся Храплива

**ДАЛЕКИМ
І
БЛИЗЬКИМ**

ВІРШІ

Нью-Йорк — 1972

ЯСЕҢЕВИ

ЯСЕНЬ

Глибоко вкоренився ясень мій,
На злинялій світлині у світлиці:
Дарує спокій втомленій зіниці . . .
Чи й досі він при церковці старій?

Хрести одвічним шумом оповив,
Спивав пісні з-під гонтів зеленавих.
Щороку листя молоде й цікаве
Вдихало давніх слів новий порив.

Скитальських ранків зраних скалки,
Незмінність, що над сходом простяглася,
Рядки мого серця і руки,

Що контур креслити бажають ясен,
Несу, де листя шум понад віки,
Нехай приймає їх прадавній ясень.

ПРОВЕСНЯНА ХВИЛИНА

Сережки висять знов на деревах.
Творець срібноволосий і похилий
Гілками, що розпукою чорніли,
Продовжує одвічний творчий шлях.

Початку величі сповнився світ.
Здається: неможливе і неждане
В цю мить одну таке правдиве стане,
Як срібні котики завмерлих віт.

Багатий провесною світ стоїть.
Та розіллються дні в зелену повінь,
Кінця не буде бистрому танкові,
Незмінному кружлянню — від століть . . .

Можливо: в далі
Скриті хрустали;
Може й нема?
Може прилине
Тепла хвилинка,
Може й зима?

Люблю, чи тужу,
Мені байдуже,
Поки живу:
Шумами гаю
Що-дня співаю
Пісню нову.

Може край-світу
Веселля світить?
Може це — блуд?
Дні ликовісні
Тонуть у пісні.
Пісні живуть.

Глибока, зелена типа.
Соснові розети голок.
Променем спомин пише,
Що за ліси відгуло.

Готичним храмом змагання
Зростають сосни до хмар.
Літо вдумчиве, раннє:
Вже не весняности чар...

Чуєш призначення глибше:
Сотням зів'ялих облич
Нести з зеленої типі
Терпкий пробуджений клич.

Поки книгу я читала,
Непомітно спіло листя
І сторінки малювало:
Червонисто
Золотисто.

Я шукала в хмарах досі
Неможливостей невломних,
На землі ж осіла осінь,
Добрословним
Змістом повна.

Над доріжками вершками
Золотим спокоєм — листя,
Сонним дзвоном
У короні
Осінь чиста
Промениста.

КАРТИНА З ДАВНЬОГО АЛЬБОМУ

Мойому Курінному —
Леонідові Бачинському

Сліди круті тривожать сніг:
Глибокотижий, синій,
Що поміж соснами заліг,
Іскриться по долині.

Мигтінням зоряним рука
Невидна — силле дива.
А на узліссі тінь струнка,
То сарна положлива.

Пророча ніч, як у казках,
Скриплять у снах морози,
А сарна лагідна така,
В очах блискучих — сльози.

Далеко десь минає час,
Учать мудрці намарно:
Заблисла суть життя нараз
В очах незлобних сарни.

С Н І Г

Опав на дерева спокійний плащ Мадонни.
Ділилися рубцями дружньо віти.
Нараз безбарвне почало біліти,
Беззвучне сипнуло іскристі тони.

Над пустирями хорівід вели
Безжурні янголи. Кружляли пухи.
Пречистий вийшов світ із завірюхи,
Як у дитячій казці був колись.

Мовчання почорніле, без листків . . .
Аж злинув дар всещедрої Долоні:
Сніжинкове дзвеніння. І в поклоні
За дар нежданний — мій лунає спів.

ЮНОСТИ

СПОМИН

За ґратами дійсности — спомин.
Росте та росте без утоми.
В літа спопелілі, безлисті,
Вростає незглибленим змістом.

Завіси старинні, зелені,
Принишк вірний пес біля мене,
Поріс виноградом весь ганок,
Читається „Фата морґана”.

Стерні насторожені, сиві,
Минуле з новим — в переливі.
Незнане пробовкують дзвони.
Краса піднебесна: Антонич . . .

Вслухаються в бурю, що рине,
Барвисті настурцій жарини.
Затихло село у надії
На ждані, нові буревії.

За ґратами дійсности — диво:
Незбагнені миті щасливі.
Хоч спомин заблуканий бачить
Останні хвилини дитячі.

Наші почування — тихою рікою.
Ледве чутно — човен
Брижами душі.
В'януть у покосах
Квіти у спокої.
Мову русалкову
Знають комиші.

Наші почування — дзеркалами плеса,
Соняшні каскади
Поміж віттям верб.
В чужини ряхтінні —
Може доведеться
Взнати слід принади
Давньої — тепер?

Павучок золотистий знову
Поміж нами сплітає сіть.
Перелетні, дрібні розмови
Набирають ваги століть.

Осідають рососою сльози,
І роздзвонює сонцем сміх.
Чую в радощах, то в тривозі,
Тайні ритми думок твоїх.

У химерні, тремкі розети
Павутиння снує віщун.
Чи зірнеш його і підеш ти,
І чи й це я тобі прощу?

А чи стане сил павучкові
У таку заплести нас сіть,
Щоб тривати нам на розмові
Ще мільйон самоцвітніх літ?

Пробудилася. Не знаю,
Звідкіля цей дивний спів?
Із проваль, з глибин безкраїх,
Чи з просвітлених верхів?

В підземеллях самоцвіти
Визволяються з заклятъ,
Чи в оркестрах, у всесвітніх
Так орбіти гомонять?

Призабуте та тужливе
Розспівалося нараз,
Чи нових захоплень дива
Знов несе химерний час?

Невмолимим буднів лезо
Відсахнеться хоч на мить,
Освободженням синтеза
Сонний обрій прояснить?

Тай навіщо я питаю?
Чи досить для тайни — слів?
Помовчу. Нехай співає.
Я благословлю той спів.

НОВАЦЬКИЙ ТАБІР

Зоряно, глибоко зоряно . . .
Заворожений табір вночі.
Довгі сміхи, короткі плачі
Мовкнуть . . .
Ватра жевріє нескорено.

Скрили втомлені китиці вії
Дня, багатого сонцем, хвилини.
Розгар гор, щебегання пташині
Розпливаються в сні голубі.

Спіє далекими бурями
Дітям обрій тасмний вночі.
Хтось кує переможні мечі
Зранку вже завтрішнім Юріям.

ЮНАЦЬКИЙ СПІВ

Ми любимо ватру,
Ми любимо сміх
І потиск лівиць,
Що єднає усіх.

При ватрі — заплетений
Піснею круг:
Чи зправа, чи зліва,
Найкращий твій друг!

Нам любо, як місто
Ще темне, у сні,
Виходимо ми
У мандрівку одні,

За слідом іти,
Де горить небосклін,
За грізні верхи,
Де найкраща з країн.

Глядіти, як прапор
Під небо злетить:
Внизу йому тісно,
Для нього — блакить!

І серце заб'ється
У ранок один:
— Внизу тобі тісно,
Змагай до вершин!

Бо повна в нас груди
Таборових відзнак,
Між ними лілей
Наш улюблений знак.

Знак: тут нам життя,
Пісня, ватра і сміх,
Батьківщини тут чар,
Що єднає усіх!

ВАТРА СТАРШИХ ПЛАСТУНОК

Розкотилися зорі над нами,
Оповіла нас ніч чарівна,
Усміхається ватра зірками,
Серед просторів жде нас весна.

В нас серця, біля ватри у крузі,
Повні мрій, повні зір і весни,
Бо зійшлися очікувані друзі,
Про юнацькі розказують сні.

Повні віри зійшлися і сили
На порозі нового життя,
Бо шляхи нам безкраї відкрило
І вже здалека видна мета.

Нас життя, приманливе й суворе,
Мов розсміяна, соняшна рань,
У найвищі запрошує гори,
Щоб зростати нам серед змагань.

А коли в чужині, по дорозі
Зустрічатиме смуток і жах,
То усмішка у лютій тривозі
Не згасатиме в нас на устах.

Коли ж мряка дорогу простелить,
Потемніє від злобних примар,
Заспіваємо пісню веселу,
Сонце вигляне нам з-понад хмар.

Бо шепочуть нам зорі над нами,
Шепче ватра і ніч чарівна,
Що повернеться ще з пластунками
В Україну цвітиста весна.

ВЕСІЛЬНА ПІСНЯ

Ніні Мудрик-Мриц

Стрепенулася лебідонька на морі,
Плаче наша дівонька в коморі.
Тужить нам дівчинонька, що в гаї
Соловейко вже веснівки не співає.
У садочку облітає біле квіття,
Золот-овоч нагинає спіле віття.

Ой, не плач, дівчинонько, бо сонце
Тобі гляне у хороми крізь віконце:
У мережаних хоромах, білолиця,
У жупані похожає молодиця!

Усміхнися, бо багряним маку квітом
Розів'ється тобі доля спілим літом.

ПРАЗНИКАМ

НАВЕЧІР'Я

В шостигранні кришталі мороз окував
Самоцвіти завітньої мрії.
Понад простором — іскрами ніч голуба,
Дождивання таємно ясніє.

Не збагнути ще задумів вічних Творця
В омофорах сніжистих, смерекам.
Теплі вікна, немов молитовні серця,
Розсвітили хатки там далеко.

Задивився в задумі примирений звір,
Неба відблиском сніг голубіє.
Шляхом туги одвічної ген, з-понад зір
Зіступає на землю Месія.

СВІЧКА

Знову блисне. Злинялий ліхтар
Знову румянітиме красками,
Мов веселка мирна з-понад хмар.

То відкриються в безмежжя брами,
Наново дзвенітиме весь світ
Неповторну пісню у нестями.

Свічка в ніч розмолену стоїть,
Мерехтіння тче незнані чуда:
Бодем скапувала від століть,

А палає благовістю людям
На столах. А за столами — місьць . . .
Розбрелись господарі бо всюди.

З ними йде в густий, повстанський ліс,
З ними у мовчання вічне тайг,
Щоб терпіння просвітити зміст,

І в підвал, де звершується „рай”.
В чужині, серед холодних міст
Шлях промощує на світа край.

Шле непогасимий промінь свій
Всюди, де серця різьбить одчай,
Де заносить згаром від надій.

— — —

Блисне свічка. З дійсности тюрми
Підіймуть серця у празник люди.
Об'єднає теплотою мир
І вселенна заясніє чудом.

КОЛЯДА — 1972

Загостила до нас Коляда,
З несучасних світів подорожня.
Та не знала, що кожен її виглядав,
Бо постукала стиха: — Чи можна?

Розказала про площі тих міст,
Що в далекій, засніженій мрії,
Де в медах святвечірніх — колосяний зміст,
Над містами гуляють завії.

Старосвітська дзвенить коляда
З уст вишневих на площах, без стриму.
На ялинках жевріє червона зізда,
А в зіницях зоря Вифлеєму.

Гомінкий небозвід без кінця
Коляда розгойдала, мов дзвони,
Що вколисують людям зболілі серця,
А тиранам розхитують трони.

Що звіщають новий льодолом,
Розруйновані вишки і стіни;
Не ракети жагучі, не згубний атом,
Лиш Дитя безборонне на сні.

Прийняли те Дитятко вночі
При закритім вікні, у підвалі,
Ті, що Ірода лютого не боячись,
Про весняні розтопи писали.

Поклонились Дитяті з-над хмар,
Захистили в безжалісну зиму.
З рученят прийняли Всемогутнього дар:
Щоб безстрашні були, одержимі.

— — —

Завітала до нас Коляда
В чистобілій, сніжинковій свиті.
Обступили. Хто в очі ясні заглядав.
На коліна впросилися діти.

Розлуналися простори й час.
Давнєтуженим дихали груди.
Коляда бо зійшла на покуття, між нас,
Та, що завжди. Що там. І що всюди.

НОВОРІЧНЕ

Місце: під камінним нашим левом.
Лев у шапці, бо насипав сніг.
Там, не домовляючись, прийдемо
Із чужих, вибоїстих доріг.

Час: під Рік Новий, у сніговію;
Небо зоряне паде до стіп.
Десь непередбачене зоріє,
Аж думки розблискують проті.

Під покірний ритм сніжин лапастих,
Під спіральний лет Успенських веж,
Побажаю там тобі я щастя,
Білого коня і зброї теж.

І вінка з барвінку, в позолоті,
Пальмовий бо вже віддавна твій . . .
Радісні, услужливі висоти
Вкриють бруки килимами мрій.

Попливе нездійснена розмова
Срібне диво у зірчастій млі,
Що обоє тужимо до Львова
З протилежних берегів землі.

СТРАСНИЙ ЧЕТВЕР

Думка іскриться.
Чую на скроні
Легіт весняний —
Творця долоні.

Спинися, земле!
Часе, звернися:
Стежка в невловне
Бадьоро в'ється.

Де розцвітають
Каптани знову,
Руки підняті:
Синя Покрова.

Цеглина кожна
Мені знайома . . .
Там засміялись:
— Дома я, дома!

У храм прадавній
В притвір вступити,
Спрагнено Слово
З золота щити,

На чорний камінь
Лицем упасти . . .
Та не читають:
Діють там Страсті . . .

РИМСЬКИЙ СОТНИК

Вчора — квітисті гаї помаранч,
Сонце в піски западало.
Вечір спокійний, вина повний збан,
Виграв я в кості немало!

Звірем оговтаним — Єрусалим,
Лаврів клонилися квіти.
Вулиці кроком лунали, дзвінком:
— Сторож імперії світу!

Тільки ж сьогодні — мов хмара важка.
Шепчуть жиди щось під свято . . .
В серце засуджене вбив я птика? . . .
Я ж пробивав їх багато!

Він, умираючи, кликнув: — Жажду!
Понад людей, не до мене . . .
Голосом тим, хоч куди я не йду,
Корчиться листя зелене.

Сіть переплутана вулиць глухих.
Світ зацімів після грому.
В тиші той голос один не затих . . .
Що я? Тож камінь на Ньюму!

Світить, хитається промінь один
Крізь розчаровану весну:
Вірити б можна — чи я жидовин?
Він, кажуть, може воскресне! . . .

ПИСАНКА

Оксані В.

Біле сонце Творець, на хвалу Воскресінню,
Обточив у завершені, мудрі площини.
Неспокоєві, втомі жіночій дозволив
На поверхні життя таємницю гадати.

Перший легіт зриває зі стріхи соломучу,
Майоріють вгорі сніжні груди лелечі.
Ніч безсонна — покійно опущені вії:
З глибини писальце вичаровує думку.

Поміж трави життя безконечником в'ється,
Із дерев перекликають долю зозулі.
Джерела всецілющого олень шукає.
Непорочна сльозами зеленими плаче.

Але півні надосвітку Ії вже співають,
Що з хреста розцвіте ще невидана рожа.

— — —

У долоні поклав на Великдень боздомним
Усещедрий Творець — нашу писанку віщу.

ВЕЛИКДЕНЬ — 1971

В. Морозові

Прийшов Христос у лагері на Свято.
Немов при Гробі — варта зацімліла.
Прийшов ділити мученицьке тіло,
Мов паску — хліб невольницький ламати.

Прийшов Живий — три писанки в долоні.
Жевріли сонце й місяць в узголов'ї.
З пробитих рук, краплинами любови,
Космацькі чічки розцвіли червоні.

Прийшов своїх апостолів шукати,
Щоб їм натруджені обмити ноги
З далекої, в Мордовію, дороги . . .
Прийшов крізь дроти.

І настало Свято.

МОЛИТВА У ТРАВНІ

Припадимо сьогодні до Неї,
У вінку непорочних зірок.
На престолі — покірні лілеї
І шумує хрещатий бузок.

— Міць Твоя, Непоборного Мати,
Ні кордонів не знає, ні меж:
В найтаємніші Ти каземати
Наче соняшний промінь пройдеш.

Хай розколеться темряви сила
Перед блиском Твої краси:
Ти бо грішних від муки звільнила,
Так і праведних з пекла спаси!

Ти в скитанні гіркому, в Єгипті,
Чужини не шукала оман . . .
Припадаєм, блуканням биті:
— Дай нам наш віднайти Ханаан!

Бо Покров нашій вірі один Ти,
Що діждати нам волі колись!
Дай, о Мати! . . .

В журбі гіяцинти,
Молитовно склонився нарциз.

ЗЕЛЕНОСВЯТНЄ

Хто вас збудив із безтямного сну:
Цвинтар завітчаний, зелень рясну?
Повняву, давнього травня порив,
Благословення озиминних нив . . .

Сонце між кленами. Море голів.
Рине у безмір надією — спів.
Легіт безсмертя тремкий принести,
Карно маршують камінні хрести.

Засвіт незримого, мир забуття,
Квітом барвистим вінчає життя.
Під опромінений, жалібний спів,
Серце сповняється в тіні хрестів.

— — —

Риють бульдозери. Стогне трава:
Мертвих — живим небезпечні слова!
Скаргу камінну Судді донести,
Гинуть безстрашно стрілецькі хрести.

ПРИВІТАННЯ
ЙОГО БЛАЖЕНСТВУ
КИР ЙОСИФОВІ СЛПМОМУ
У ДЕНЬ ЙОГО ВІДВІДИН В АМЕРИЦІ

Вітай, Владико! Сонце засіяло,
Пшениці з прерій хиляться в поклоні.
Сказати все — всіх людських слів замало,
Сплелися молитовно лиш долоні.

Вдягнув великий день святкові шати,
Збирає золото зі серця кожен,
Достойно Гостя нашого вітати,
Що переміг і знову переможе!

Вітати Князя на твердині духа,
Великоборця на окопах віри,
Щоб світ про перемогу нашу слухав
Над темрявою ночі і Сибірів.

Вітай же нам, далеко від собору,
Де Юр крицевий пробиває змія.
В паломництві крізь чужину сувору
Ти Божий глас нам, кріпость і надія.

Що віру предків, українську мову,
Не кинемо, не віддамо нікому:
Посіємо, й стократ зародить знову,
Мов збіжжя те, що привезли із дому.

Післав Тебе Господь до нас Мойсеєм
Із Батьківщини — дивними шляхами,
Щоб повертався погляд наш на неї.
Вітай, Владико і пануй над нами!

ПОСВЯЧЕННЯ ХРАМУ СВЯТОЇ СОФІЇ В РИМІ

Заслужалися мури Ватикану.
Вість здалека у град Петра прийшла:
Шукати Мудрість сходяться прочани,
Як олень, що шукає джерела.

Прийшли по Мудрість, золоту і білу,
Що чистотою стін, що блиском бань
Колись понад Дніпром замерхтіла,
Що світить нам, мов негасима грань.

Софії прадідній поклін віддати,
Що Мудрий Князь новий побудував,
Руками, що збороли каземати,
Надхненням, що сповнявся Ярослав.

Прийшли прочан полки непроглядимі,
Молитися з чужин, з усіх країн,
Щоб знов у Києві, як тут у Римі,
Оновлений, заграв Софії дзвін.

.

2

ВЕЛИКИИ
ТУЗИ

!

.

u

ВІД'ІЗД ЗА ОКЕАН

Загуділи гудки на причалі.
Буруни сколихнулися в далі.
І питали ми хмурого неба:
— Чи на довго покинути треба?

Чи поїдуть у землі далекі
З нами гражди, вориння, смереки?
Чи за морем удасться плекати
Сановите колосся багате?
Чи клечанням там масні двері?

І розтанув у тузі наш беріг.

Кораблі сніжно-білі в безодні
Поринали у хвилі холодні,
А за нами все меві . . .
Ой, меві . . .

Понад водами ранки рожеві,
А з глибин прориваються гриви;
Хвилі піняться люто:

— Куди ви?!

Вибачалася відповідь кволо.
Небуття розлилося навколо,
Тільки чайкою рідні і знані
Нам скиглили пісні у тумані,
Осідали думками сумними
На чардак:

— Ой, куди ми?

— Куди ми?

Там підхмарними горами стали
З пожадання будівлі, зі сталі,
Лябіринти машин у натузі...
Де розгублений скритися тузі?

Нерішуче —

Над щоглами меві...

А над овидом —

Хмари рожеві.

Лети, мій сніг бистрокрилий,
Можливого скинувши пута,
В даль, де Вона залишилась:
Покинена і незабута.

Де в збіжжі квіти барвисті
Незнаним чарує змістом
У тишу ночі пророчу
Малий соловій поміж листям.

Гори — криївками зриті,
В вітрі — бої та облоги,
А в шумі лісу та жита,
Серця торкнешся живого.

Неба пестливі постелі,
Верби похилі, зелені,
Предків скарби — ой леле!
Все там готове — для мене . . .

Лети, бистрокрила туго;
Легко крилатій літати . . .
Мені ж не заступить друга
Моєї вічної втрати.

ЗЕМЛІ

Простелила мовчалива осінь
Прозолоть легку по далині.
Иду тебе, багатшу ще, як досі,
Зустрічати на стерні в ці дні.

Наливає щедре сонце овоч
Струменем живущої води.
Дозрівають грона світлим словом,
Думкою виброджують меди.

Колосиста благодать в stodолі,
В засіках спочили жнива дні.
Кільчиться нова весна поволі
З-поміж скиб на життєдайнім дні.

Тиху прозолоть вдумчива осінь
На чужі поклала дерева.
Ти ввижаєшся мені, як досі:
В кожну мить однаково нова.

СОФІЙСЬКИЙ МАЙДАН

Ходить по Софійському майдані спомин.
Шепче до вушка щось дітям
По дорозі зі школи додому.
Промовляє мовчки пам'ятник Богдана . . .
Дзвони чутно, давно розбиті:
— Бам . . . Бам . . . Баммм . . .
На глум ворогам,
Безголов'я катові злому,
Нечутно дітям розказує спомин:
— Було це зимою,
Тут, у Києві, понад Дніпром-рікою.
Тут читали, на Софійському майдані:
— Україна з мертвих знов повстане!
Здивувалися:
— Це справді — воля?
— В о л я ?
— Наша Рада, а не цар Микола?
— Наша мова і книжка і школа?
— І не буде тюрм, Сибіру ні охрани?
— Україна з мертвих знов повстане!

Що віками було — дальня мрія,
Поколінням — обрієм, мета,
Сьогодні проголошує Софія:
— Бам . . . Бамм . . . Баммм . . .
Не панувати ворогам!
Виростає з попелищ Держава,
І майданом лунає
Від краю до краю:
— Слааава!

— — —

На Софійському майдані — сірий камінь.
Древня Софія дрімає в нестямі.
Машерують рікою червоні колони.
Сумно Богдан з п'єдесталу голову клонить.
Пролітають літа лиховісні.
Завивають вітри північні.
Засипають сніговією
Колишні, славні Січні.
Тиша лягає, мовкнуть колишні слова:
На Софійському майдані
Панує Москва.

— — —

Рожевіє на Софійському майдані ранок.
Променем сходячим —
Булава Богдана.
Тихо так . . .
Тільки пророчо мріє,
Майбутнім мріє
Храм старий Софії.
Невтишні — знов бринять Універсали,
Що прочитають їх, так, як колись читали:
— Янгол і Лев і Ведмідь з ярим Туром,
Правду і волю боронять
Одним, непроходимим муром!
Радість буде від Ослави до Дону,
Небозвід задрижить
Під ударами дзвону!
Ще мить . . .
Вийдуть з хат у школу знову діти.
Привітас їх нежданий вітер.
Зустрічатиме незнана туга:
На київських горбах,
У київських яругах . . .
Ще мить . . .
На майдані майбутнє бринить,
В душу наливається дитині.
Ще лиш хвилинка . . .
І прорветься, мов весною ріки:
— Самостійна, Соборна, навіки!

КРУТИ

Сипле сніг:
М'який, ласкавий,
Білий сніг.
Всі долини засипає,
Вже й нема доріг.
Рівномірно, безупинно
Налітає, що аж страх:
Щоб наш спомин не загинув,
У сніжинках,
У крижинах,
В молодих серцях.

Так давно і так далеко . . .
— Чуєш?
Чуєш битви клекіт
У сніжаній млі!

Здала станція чорніє,
В'ються зимні рейки-змії,
Світ захлинувся в завії . . .

— Там, ось там — вони!

— Наші!

Такі, як з нами, у школі:
Ганяють м'яча по спортовому полі,
З нами танцюють під звуки пластинок.
Ледве видні в снігу . . .

— Приціл!
— Наказ!
І — постріл!
— А що, коли згинуть?

Впав один!
Криваве чоло
Розцвітає на білому полі...

— Лиш один?
— Що — один?!
Стоять на сторожі волі!

Смалить холодний метал
Скостенілі руки.
Над колискою в них
Ще козацькі шаблюки,
Над труною у них...

Скільки ж їх?
Згублені чорні цятки
У всесвітній завії.
За плечима в них —
Київ від жаху німіє:
— З Бахмача йде Муравйов!
— Арсенал вибухає криваво!
... На незвичних плечах
Спочиває сьогодні Держава.
Невправна сьогодні рука
Накладає стрічки кулемета...

Летять із Берестя вістки
І скиглять, наче птиці, на лету:
— Пи-тає- світ,
Роз-ка-жність! —
Стукотять телеграфів питання,
— Чи-Ки-їв-ще-наш? . . .
Стогоном їм:
— Київ наш, пе-ре-ка-жність! . . .

А надія остання:
Триста гарячих сердець —
Ранку непевне світання . . .

Роздирають повітря іскристо:
— Приціл!
— Готові!
Вистріл!

Це — Крути:
Пліч-о-пліч зійшлося минуле з майбутнім.

В ніч котру вже безсонну,
Що довго її не забути,
Світ підпис кладе під порукою миру.
Усмішки . . . Прихильні усі,
Вітають послів України.
Дроти гудуть звідусіль,
Вістка у Київ спішить,
Невідібрана гине:
Київ мовчить . . .

А під Крутами
В снігу покинені квіти:
Милі дівчат,
Сестрам брати,
Матерей постріляні діти:
Наші . . .

Зловіщими рейками
Мчаться вагони ворожі . . .
Ніхто не перейме,
Ніхто не допоможе:
В постелі білій сплять
І тиша над ними,
Як колись була,
В невоснні зими . . .

— — —

Сходить весна.
Рушив прадавній Дніпро.
На Хрещатику знов забруньчили каптани.
Наближаються валкою з Крут
Під вагою несвітською сани.
У чорноземі риють сліди:
Невигійні, болючі.
Розцвітають шликами сади
І піснями козацькими кручі.
Прадідівські шаблюки в руці,
Паполомою сідлані коні.
Київ весь за трунами гряде,
У німому поклоні.

Під Центральною Радою
Море народу.
Перед ворота
Грушевський виходить,
Що стародавнього знав тасмниці,
Привітати борців
На порозі столиці.
У майбутні віки
Його погляд одвертий:
— „За Вітчизну хто вмер,
Той не знатиме смерти!”
На Аскольдів завітчаний горб
Піднімаються сани.
Розвивається Київ старий —
Молодими листками.

К Р І С

У заранні Листопада
Піднімався княжий Львів.
Взяв Василько кріса радо
Неповторних, славних днів.

Маршував крізь стріли, крики,
Зі стрільцями — скільки міг,
Хоч важкий той кріс, великий,
Аж збивав Василька з ніг.

Не лякався в битві грізній,
Сам стріляв, як стало сил,
Хоч важкий той кріс залізний,
А такий малий — Василь.

Ніч насуплена, осіння,
Вітер жовте листя ніс . . .
Впав Василько на каміння,
Біля нього — вірний кріс.

Насувалася навала:
Сотні ворогів ликих.
На камінні щось лежало.
Глянув вітер і затих.

Вітер глянув і полинув
І зі Львова вістку ніс,
Що така мала дитина,
А такий великий кріс!

**
*

Сонце заходить у золоті листя,
Наче корона ряхтить золотиста.
Дні на календарі кров'ю багряться:
Тисяча дев'ятсот і вісімнадцять . . .
Вечір останній у жовтні погас.
Хмарно стікає напружений час.
Мовкнуть мільйони тривожних сердець:
— Завтра — початок,
Чи завтра — кінець?

В лісі замовклому
Покрай села,
В листі пожовклому
Хатка мала.

Вікна підведені,
Біла така . . .
Хлопець зачитаний:
Вірші Франка.

Хлопець заслуханий
В луни сторіч:
— Лине з пустині
Єгошуи клич? . . .

Стукає в темряві
Хтось до вікна.
Тиша здивована,
Ген, аж до дна.

— Лине, молодче!
Надходить твій час!
Вийди охоче,
Ставай поміж нас!

Сурми вже, ждані,
До бою гримлять:
Зійде в заранні
Новий Листопад!

Вийшов здивований,
Вийшов несміло:
Хлопець білявий,
Вишиванка біла . . .

Предки вставали
Із тіні віків,
В бій провозжали
Із хати батьків.

Зброя вагома,
Вся золотом кована,
А до шолома —
Калина рокована.

Віра, як меч:
Обосічна, сталева,
Дали до плеч —
На щиті йому Лева.

Хлопець — услід,
Поринув у порив,
В сонця бо схід
Піднялись прапори.

Під прапори,
У сердець вірних ряд,
В чари пори,
Що збудив Листопад . . .

— — —

Сонце заходить у золоті листя.
Казка батьків молодим золотиться,
Хоч і роки понад морем летять:
Тисяча дев'ятсот і сімдесят.

Вечір останній у жовтні погас.
Хлопець поснув у задуманий час:
Спить під калиною в тіні дерев.
Знак на хресті: непоборений Лев.

Сіє сівач добре зерно під ряд,
Сіє листки золоті Листопад.
Жниво підноситься з засіву знов:
З золота — золото,
З крові — то й кров.
Золотом — мрії про волю нові,
Кров молода —
Бо серця в них живі.

— — —

Світло, юначе, в вікні засвіти,
Пильно вчитайся в пожовклі листи;
Жовтень листки в'є у дивний вінець.
Ти будь початок,
Бо ти ж не кінець!
Слухай: одвічні листки шелестять.
Жди: наближається знов Листопад:
Мрія весняна — під осени час,
Мрія стара — новий визов для нас,
Завтрішній зрив, що зродився давно . . .

— Чуєш?

Хтось стукає в тебе в вікно!

ЛИСТОК

Я листок старого Листопада,
З тих щасливих золотих листків,
Що свободи бачили принаду
І під львиним прапором наш Львів.

Я літав крізь простори осінні,
Вільний, необмежений був лет . . .
На обличчях бачив я проміння,
Пригравав веселий кулемет.

Я літав предовгі, довгі літа,
Слави свідок і колишніх бур,
Де, осіннім злогоглавом критий,
Вселаскаво княжив дужий Юр.

Над Високим Замком в заметілі
Віру колисав в нових серцях,
Як лунали вулицями стріли,
В тюрмах святкував побіду лях.

Я стелився молоді під ноги,
Що ішла святити зброю в храм,
Потайки молити свого Бога
Про кінець червоним ворогам.

Покривав я камінь лиховісний,
Зберігав святу, жертовну кров,
Де вмирали, зі словами пісні:
Кат розстрілював, брунатний, знов.

Непомітним сторожем я линув,
Післанець завітних мрій і днів,
З непокірними, в важку хвилину,
Сам німий — їх тугу розумів.

Так лечу я понад океани
Рік-у-рік у непроглядну даль,
Коли місяць листопад настане:
Спомин і наказ, завзяття й жаль . . .

Золотий, кладуся вам під ноги,
Б'юся в ніч осінню об вікно,
Щоб не заростали ті дороги,
Ті роковані, що ждуть давно,

Де ваш Львів в осінній авреолі
Скарб прадавній для нащадків скрив,
Листям простелив шляхи до волі:
Вічна казка і новий порив.

ПАРК КУЛЬТУРИ Й ВІДПОЧИНКУ У ВІННИЦІ

— Тут, Клаво, культура: і клуб і кіно,
Для втомлених — лави зелені.
А кани на кльомбах — мов красний вінок!
Новенький, усміхнений Ленін . . .

Здається, зійшлася вся Вінниця тут,
Вітають нас тангом гармошки,
А пари усіми доріжками йдуть;
Давай, погуляємо трошки!

Морозива хочеш? З сиропом води?
Учора дістав я зарплату!
— Ні, Грішка, благаю: не йдімо туди,
Туди їх вели — розстріляти . . .

— Пусте! Подивися, альтанки які,
Немов у старих феодалів!
— Отам, де травою порослий окіп,
Три ночі там зойки лунали . . .

— Ех, ухнем! Ударникам добре гулять
В вихідний у нашій країні!
— Потихше, мій милий . . . Нехай вони сплять,
З простріленим черепом, тіні.

— Танцюймо! Забудь! Балалайка для нас
Поривисто грає, щосили!

— Хвилинку . . . Скажи: ти подумав хоч раз,
Кому вони кривду вчинили? . . .

— Ти, Клаво, мені ще наробиш біди:

З буфету комсорг виглядає!
Сама цею стежкою далі піди,
А я тебе більше не знаю!

Одурені кани, скрегоче баян,
І Ленін сміється щербато . . .

— Завіщо тоді їх побачила я,
Щоб щастя ніколи не знати? . . .

СОСНА

„Горіла сосна, горіла . . .”

(Народня пісня з Карпатської України)

Ой горіла сосна, горіла . . .
Не одна, горіли Карпати.
Високо іскри летіли:
Не доглянути їх, не зібрати.

Хоч зима — не заснули склони,
Передвісні будили кроки.
Дозрівало суворе в лонах
І нове під льодом потоків.

Вийшли легіні з кожної хати:
Світлооке вояцтво, мов діти,
Щоб міг вітер верхам розказати,
Срібна Тиса могла гомоніти.

Мазепинки і бартки ще давні,
Про опришків казки кучеряві.
Затужила услід Ярославна,
Заспівала Наталка в Полтаві.

День настав, той проречений в зорях,
Коли березень став в половині:
Спалахнули вульканами гори,
Загули на весь світ полонини.

Переможно нараз зазвучало,
Чим мовчали гори і доли,
Що в проваллях віками ставало,
Щоб уже не вмирати ніколи.

Все змістилося в дні заповітнім:
Спалахнуло, згоріло і згасло.
Опустила обвуглене віття
Сосна та, що світила так ясно.

Біль прослався до кожної хати:
В Ніредьгазі вже діти, без зброї...
Надаремно шукала їх мати
У лісах по скривавленій хвої.

Піднялися дими над Карпати:
Вже останні гілки попеліли,
Щоб міг вітер степам розказати
І щоб хвилі Дніпра гомоніли.

Понад горами сосна самотня
Височіла обпаленим болем,
Лиш жевріла під коренем іскра,
Та, що вже не погасне ніколи.

Євгенові Ф.

Палке вісімнадцяте літо.
Карбовані ритми чобіт.
Волошки з житами — привітом:
Нарозтіж відчинений світ!

— Я ждав ренесансу хвилини,
Незнаного сповнення ждав.
З-над томів посивілих линув,
Де збройно гримів Святослав.

При свічці вночі — реферати,
Отужений міт з-за куліс . . .
А піснею — світ обнімати!
Я хмелем розспіваним ріс.

Чи, з ранковим серцем, у школу:
Вітрець — передвістям в лице!
Хоч з першої лавки ніколи
Не глянула дівчина ще . . .

У течці Гомер і Горацій,
„Бібула”, часом і наган . . .
Крутіж сподівань моїх бачив
Старий передміський паркан.

Сьогодні хвилина ця сходить,
Дарма, що чужий однострій!
Чому тільки „Станція Броди”?
Той напис лукавий на ній...

Лани переорюють танки,
Земля сполотніла, дрижить...
— О, дівчино з першої лавки,
Подумай про мене в цю мить!

Вогню смертоносного бризки!
Хтось зойкнув! Криваво чийсь слід...
— Крізь Суд, Мікельанджеля фрески!
Крізь Дантове пекло — вперед!

Прибій громовицею грянув!
— Це так: за Вітчизну?... Любов...
Прекрасно... Пекуче... Багряно!
І тоне волошка у кров...

— — —

А в дівчини сивіють коси:
Чужинний, нерівняний шлях...
У снах непостарілих досі
Збирає волошки в житах.

НАРЦИЗ

Ориси Б.

Давнє воно. Пам'ятаю і досі:
В крузі іконному — постать струнка.
Сніжний нарциз у твоєму волоссі
І молитовник у тебе в руках.

Захід — веселкою через вітражі,
Тінню на камінь лягали хрести.
Травень сімнадцятий долю нам важив.
Хресним промінням вінчалася ти.

Знати ніяк, а бажалося б щиро,
Як, у котру з моїх сірих годин,
Двері відкрилися в тайну квартиру,
Ти стрепенулася. Постріл один...

Скільки іконам і досі молюся,
В сяйві жертвовному, в пурпурі риз,
Всюди розраджує Мати Ісуса:
Квітку показує — білий нарциз.

С О Н

Лілі К.

Мов нізвідки — злине милосердний
У задушливі ньюйоркські ночі.
З буднів у позлоту свят заверне,
Проведе, куди прибути хочу:

Львів найкращий у Зелені Свята;
Мертві зустрічаються з живими.
В сяєві листястим не пізнати,
Хто поліг, в котрі жорстокі зими,

Ні кого носила завірюха
У Мордовію, по Казахстані . . .
У трисвітлому промінні Духа
Зустрічі святкують довгождані.

Всі ликують празником великим . . .
З храму на горі снується долі
Благодать з-над голови Владики,
Із апостольської авреолі.

Навстіж — ковані Успенські брами,
Ладану подяк — пахучі хмари.
Йдеш, цілуєш вільними ногами
Пісковик знайомих тротуарів.

Через вікна — квіт каштанів з двору.
В тихих клясах — перемог хорали,
Тим, що вивчивши: Dulce 't decorum'st,
Гірко так під Бродами вмيرали.

Квіти полум'яні перед судом:
Судженням львов'яни їх стелили,
І цвісти тут на камінні будуть,
Хоч помчався ворон чорнокрилий.

Ворон той, що більше не закряче . . .
. . . — Каторжниці-подруги синочок!
У руці моїй — рука дитяча,
І довірою сміються очі.

Подрузі кажу, (не треба й слова,
Бо в симфоніях листястих небо),
— Стільки років я проснила Львовом,
А оце — гостюю справді в тебе!

— — —

Ходить сон понад чужі квартали,
Хвалять зорі Бога по-чужому.
Тільки сні невидний шлях прослалали,
Наболілий шлях до свого дому.

НА ГРАНИЦІ — ПОВОРОТ 1941

А то було осінніх перших днів,
Бо горобину тямлю у намисті,
І як орач привітом майорів
Під неподвижним небом урочистим.

На сизий обрій ваговито ліг,
Ступав розмірено: тугий, завзятий.
Зболілі скиби клалися до ніг,
Розорані — нести плоди багаті.

Бринів бездонних тюрм зловіщий знак
На вересня золоченому небі.
Згадалося: в недійсній казці так
Ізгої повертаються до себе!

В мовчазність горобинових сльозин,
В життєдайних скиб святу скорботу,
Я повертаюся не раз один,
А що бездомної години — всоте.

ПРЕДКАМ

?

-

ПРИСВЯТА

„Ви знову близько, постаті похилі,
Що вже давно ввижалися в-ві сні!
Чи задержу я вас хоч цієї хвили?”
(Й. В. Гете: „Фавст” - „Присвята”)
[Переклад Д. Загула]

Взір покірний моєї руки . . .
Златоглав . . . Рушники . . . Кармазини . . .
За слідами блукають думки
По розритих шляхах України.

Занавіскою вітер майнув —
Розіп'ятим до лету вітрилом . . .
З-поміж книг, з предковічного сну —
Непокорених постатей сила.

Понад віддалі сизих століть,
Непомітно зближаються гості:
Чий похилений хрест ще стоїть,
А чиї порозкидані кості.

Довкруги — незгасимість облич,
Зарубцьовані ратей печаті . . .
Неспокій . . . і чи справжній це клич?
Чи мені про вас дано писати?

Щоб вам пам'ятник вічний постав:
У граніті, у бронзі, у душі,
Тим, хто дальнім нащадкам — устав,
Хто згоріти поривами мусів . . .

Може в інші країни та дні
Спрямувала б я віршів вітрила,
Якби ви не боліли мені,
Того болю я так не любила . . .

— — —

Пил шляхів на іконі: віки
Зустрічаються в тихій кімнаті.
Перші черти тремкої руки . . .
— Не цурайтесь моєї присвяти!

— Ой Ладю, Ладю, — в Перуна гаю
Ранком дівчата в вінках співають.
— Вийди, Дажбоже, трисвітлий нині,
На щастя-долю нашій княгині.

Ользі-княгині, що походжає
Мов пишна пава там, попід гаєм:
Клобук з куниці, з паволок шата,
Над всіх княгиня наша багата!
Над всіх княгиня наша відважна:
Човном крізь бурю провезла князя.
Чесна вдовиця наша княгиня:
Ігоря любить тай не покине,
Ще й по покону тризну справляла,
Вражого Мала люто скарала:
Горлицям дала помсту носити,
За те, що Ігор, князь наш убитий.
А Святослава, княжича мати
Міцно навчила меча держати.
Чари заморські княгиня знала,
Іллі-Перуну храм збудувала,
Жерців скликала, жертву зложила,
Щоб могутніла Києва сила.

Княгиня Ольга — русичів слава,
Розумно княжить, не гірше князя:
Пише закони, судами судить,
У синє море пускає судна.

Ольга-княгиня над всіх ласкава,
По всьому світу про неї слава:
Сли прибувають з заходу-сходу,
Шапочку скинув цар Царгороду.
Від царства Індів в країну Франків,
Хвала лунає Ольги-княнки!

— Вийди ж, Дажбоже, в Дніпрі умитий,
Нашій княгині вірно світити!
Ой Ладо, Ладо . . .

ЛЕГЕНДА ПРО ЛИЦАРЯ МИХАЙЛИКА

Коли вогні на заході —
Зі сходу хмара йде,
Між хмарами спалахує,
Мов на коні іздець.

Кирея розгорнулася,
Аж іскри з-під копит!
Зорею проминулою
До заходу летить.

Від самоцвітів поводи
Аж мерехтять усі.
Несе колишні спогади —
Ворота на списі.

Здіймається над овидом,
Все далі та від зла;
Михайликом рокованим
Легенда нарекла.

— Михайлику, Михайлику,
Куди летить твій кінь?
Вже проминуло стільки літ
І стільки поколінь,

Вже й діти не поглянули б,
Заглух по казці й слід,
Як ти стрілу раз ханові
Післав був на обід . . .

Вже й мури розмуровані,
Земля твоя — чужа . . .
Чи й ті ворота ковані
Не роз'їдає ржа?

— Ой люди, горем зморені,
До вас таки я гість!
Ворота бо із золота,
Таких іржа не їсть.

Несу їх через синяву
Вже стільки, стільки літ,
Ворота бо зачинені,
За ними інший світ.

Вагою незносною
Несу прадавню вість.
До вас колись прилину я,
Як довгожданий гість.

Настане час той наново,
Хвилина, що була:
Застрягне в страві ханові
Затроєна стріла.

Замовкне зло розточене,
Заголубіє вись,
Захистять храм золочений
Ворота, як колись.

Немов на Богослуженні
Торкнуся я воріт,
Ввійдете ви в отужений,
В золотоверхий світ.

МОЛИТВА ПРЕПОДОВНОЇ МАТЕРІ
МАРІ МАГДАЛИНИ МАЗЕПИНОЇ
ЛАСКОЮ БОЖОЮ ІГУМЕНІ КИЇВСЬКОГО
МОНАСТІРЯ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО

Ярим воском заплакали свічі,
Мерехтінням — рупник на Покрові...
Мурували весь день будівничі
На Печерську твердиню — Петрові.

Сердюків матері виряжали:
На Неві, кажуть, рушила крига...
Чи дійде без пригоди з листами
До княгині — гетьманський розстрига?

Із долонь починають спадати
Скаменілі, чоткові сльозини.
— Ніч давно, преподобная мати;
Час спочити тобі, ігумене...

— Йди, послушниче: ніч голубина,
Грішний мір так далеко від тебе,
Та мені за гетьмана, за сина,
До світанку молитися треба.

Самотину посріблює ладан...
— Моє бідне дитя сідоглаве...
Хрест Ти дав — булаву йому, владу,
Творче світу і Господи слави!

Скільки ночей за нього в нестямі,
Скільки сліз у тривозі пролितих,
Коли кінь невгомний степами
Ніс, аж іскри кресали копита . . .

Скільки ран його — в мене боліло:
І яруги, і терня . . . Владико,
Я благаю: хай раниться тіло,
Але хай він кохає велике!

Хай пориви шматують до крові
За той лет переможний степами,
Задля Дівчини в стрічці Дніпровій,
У чільці з позолочених храмів.

Хай крізь пітьму московську навколо
Лиш іскристим майне метеором,
Та ім'я його лицарів чоло
Прояснить крізь віки неозорі.

Хай лунає століттями живо:
Ворогам осторога і визов,
Хай зоріють Івановим зривом
Ті з Правого, із Лівого, з Низу . . .

Хрест кладе. Піднялася поволі.
Там Дніпро золотаво вже дніс . . .
— Боже, я не прошу йому долі,
Лиш безсмертя Мазепиній мрії!

ПОКЛІН ЯСНОВЕЛЬМОЖНОМУ ПАНОВІ
ГЕТЬМАНОВІ ІВАНОВІ МАЗЕПІ

Попробуймо, слідами давніх літ,
Ясновельможного ще раз хвалити
І панеґіриком старих пііт
Струснути пил, що ним життя покрите.

Поклін очам, що досі ще горять
Між орнаментів зблідлої грав'юри,
Обильності бароккових фасад
І Академії великовченим мурам.

Поклін думкам з-під непроглядних брів
Під шапкою, що з крилами до лету,
Поривові, що з глибини віків
Приніс у степ — крилатий кінь поетів.

Поклін рукам — чарівникам бандур,
Що чайки зойком знов будили славу.
Поклін за пісню правнуки кладуть:
Про братолюбіє і шаблі право.

Поклін ногам старечим, що пройшли
Від Десни шлях паломницький — до Богу,
Лишивши нам Полтаву, щоб колись
Вінчала остаточну перемогу.

Прийдімо ж знову, понад три віки,
Руїни спорожнявілих анатем,
Прославити дар Божої руки,
Мазепиною душою привітати!

СКОВОРОДА

„Ой ти птичко жовтобоко,
Не клади гнізда високо...”
(Г. Сковорода)

Як мандрував мудрець Сковорода —
Костур. Сіряк. Шляхи пилюга вкрила.
Побачив птичку: перебиті крила...
Притоптана, квиліла молода.

Підняв. За пазухою пригорнув,
Бо в серці замкнений весь круг людини.
Пішов. Минав Батурина руїни.
Стрічав драгунів роту не одну.

В покорі сходив поміж хвилі трав
Від поглядів голодних і жорстоких.
Там зілля їй цілюще розшукав.

І птичку врятував він жовтобоку.
Пустив і на дорогу дав устав:
— Гніздечко при землі, а лет високо!

В І Н

За селом на могилі стоїть
І не знають рембрандтівські дами.
Розвернулися хвилі століть,
Задудніла земля під полками.
З бунчуками, на буйнім коні
Піднялися віки до походу.
Між хатками вишневі пісні
Розцвітають для дивного плоду.
Про безмежжя нових дозрівань
Шепчуть степові хмари рожеві.
Променіє невловного грань
І стовпи харалужні Творцеві.
Рос паде милосердя густе,
Чорнобривими — кринові квіти . . .
Над селом у безсмертя росте.
І ростемо з Шевченком у світі.

МАРКО ВОВЧОК У ПАРИЖІ

Заходить сонце на Секвані,
А хвилі — каламутні дні.
Із чужини тасмна пані
З синком-недолітком в вікні.

Зі стін чужих — думки колишні,
Що світ прийшов і відійшов:
Куліш, Мотронівка і вишні,
І по сьогодні . . . там любов.

Чому не в Півночі багатій,
А над завітчанним селом,
Де плаче горе в кожній хаті,
Словами серце розцвіло?

Сумує долею салдаток,
Кріпачок кривдою нараз,
І треба ж більшої заплати,
Як „донею” назвав Тарас?!

Париж шумує і кохає,
Жагучі відблиски в вині . . .
А їй — свої степи безкраї,
На панщині з серпами дні.

Тісна, неплачена квартира . . .
І — промінь соняшний один:
Словами „Досвіток”, так щиро,
Нової казки просить син!

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

„Приходить демон, лютіший над усі недуги і наказує мені писати, а потім я знову лежу „zusammengeklappt“, як порожня торбина...”

(Із листа Лесі Українки до
Л. Старицької-Черняхівської)

Берлінські липи клоняться верхами.

В задумі йде на лекцію до „Dame”,

Нового завжди вчитися охочий:

Багато знає — все пізнати хоче.

А Dame — дивна східніх пуц дитина,

Та рідна їй і грека і латина,

Гебрейська туга, Марсильськи звуки...

Розкриють книжку півпрозорі руки,

І вже — незнані б'ються переливи...

Вже стукає у браму, уважливий...

— Навчання, як, не буде?

Шкода, шкода!

Невже недуга чи яка пригода?

На подушці, бліда... В очах дитячих

Сопілкою тасмні плеса плачуть,

Безкраї плавні вкрилися імлюю,

Розпущена коса у неспокої,

Рука опала до землі, безсила:

— Пробачте на сьогодні; я творила...

НЕНАПИСАНИЙ ВІРШ ОЛЕНИ ТЕЛІГИ

„Нехай життя хитнеться й відпливе
Мов корабель у заграві пожежі”.

(Олена Теліга: „Лист”)

Ось я стою. А ви готові там,
Зі смертю на плечі, вороння чорне?
Землі моєї не забрати вам:
Отужена, міцніше ще пригорне.

Печерських причащуся я глибин
У городі престольнім, злогоглавім,
У гомоні, що вже не раз один
На Вислі гостював і на Велтаві.

Мій вірш останній, вірности печать,
Достойно одягну у строфи чисті,
Щоб рокотав, як я буду мовчать,
Літаврами пробудження і . . .

Вистріл!

**ПОГРУДДЯ
ГЕНЕРАЛА ТАРАСА ЧУПРИНКИ**

(На святкуванні у його честь в Нью-Йорку)

Мов херувим на чорній сцені став,
Лице просвітлене, як дух без плоті,
Що знав в людині кваліть побороти,
Різким тріумфом різьблені уста . . .

Бліде чоло, як білогорський сніг,
Для храму мрій — проречисте склепіння.
Непереможний тисячів горінням
Високо станув — грізний вислів їх.

Йому Шопен подзвінне прогрімів,
Троянди кров'ю біля стіп зів'яли.
Когось напружено, в півтемній залі
Шукає погляд з-під напнутих брів.

Шукає у пригашених очах
Нащадків задумам своїм великим,
Що ними спалахнув і що повіки
Просвічуватиме відважним шлях.

У ДВАДЦЯТИЛІТТЯ СМЕРТИ
ГЕНЕРАЛ-ХОРУНЖОГО
ТАРАСА ЧУПРИНКИ

— Ти куди поспішаєш, юначе?

Пожди!

Глянь: у лісі, в снігу,

Там криваві сліди . . .

Двадцять літ розцвітає підсніжників квіт,

Де в очах променистих потьмарився світ,

Над застиглим криваві зірки нахилились

І сказав комісар:

— Ну, нарешті, с а м о г о ми вбили!

Ти, юначе, поглянь,

Понад буднів затиснене коло,

На стрункий обеліск,

У пляхетному мармурі чоло,

І на руки камінні,

Що міцно держать автомата:

Україна нова

В Білогорщу прийде святкувати.

На світанні серця

Там зійдуться на прощу юрбою.

Сонний ліс оживе

Синьо-жовтим, мільйонним прибором,

Де стоятиме в і н :

Понад крони глядітиме оком орлиним

На розбуджений Львів,
На воскреслу свою Україну.
Довкруги, на гранітних східцях,
Ті, що з ним в хуртовину боролись,
Ті, що знали до наступу шлях,
А на відступ — ніколи,
Не жаліли життя свого квіт
Обтрясати своїми ж руками . . .
Незрушима когорта стоїть
У безсмертний закована камінь.
Це туди покоління прийдуть
Причаститись снаги пантеону . . .

Ти, юначе, у ліс той прийдеш,
Між підсніжники чисті у ньому,
Щоб збагнути вагомість життя
Від вершин до безодні.
І поклонись низько ї о м у .

— Ні, не жди: поклонися сьогодні!

СМЕРТЬ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

Лютий 1968

Емігрантська, застигла скорбота
Ниже весен останніх чотки.
На вояцькі, посивілі фота —
Теплий промінь: неждані чутки!

Де зневажена Бранка лежала,
Небо сповнене дивних прикмет:
Там дописує стилос аннали,
Коли з рук покотився стилет.

Понад тюрмами рокотом — завтра,
Над безвіллям спустошених літ,
І на рамені Чорного Тавра
Піднімається правда у світ.

Злопотіли конунгові стязі,
Довгождане епоха несе,
І в ту мить, у найвищій екстазі . . .
— Боже, Ти розумієш усе! . . .

До галактик про це закричати б,
Щоб на суді з-між праведних зір
Загуло звинуваченням ката
Закривавлене слово: Кінгір.

Як у лагері, досвітком тьмавим,
Танки з'їжені йшли на пробій,
А напроти, в розпитих рукавах,
Міцно сплетені руки слабі.

Остовпілим сповнялося ранком...
Світ глядів недовірливо весь:
Насувалися горами танки
І мовчання сягало небес.

Невмолимою гусінню повзи,
В землю втовчені лави облич...
Не для ніжної, млявої мови,
Не для співів жалобних цей клич!

Все життя про таке голосити,
Всім серцям, не негідним устам:
У болоті вишивані квіти,
І безсмертя завершений храм...

БРАТОВИ
ЗА
БРАТАМН

**
*

Я беру перо, щоб знов писати.
Тане простір і провалля літ.
Моя муза — де подвійні ґрати.
Моя муза — де колочий дріт.

Надаремно — хвилі безустанні,
Океанів зависних прибії:
Знаю, ти сьогодні знов на грані
Мук, життя і недосяжних мрій.

У землі невиданій — я дома,
Бо рука й перо моє — твої.
Тужиш . . . Туга ця мені відома,
До одної ж молимося зорі.

Хай торкнуться мої вільні руки
Мозолів закутих рук твоїх . . .
Ніч — причинна від твоєї муки,
А мовчання — перед Богом гріх!

Ні, безсила я: мене замало . . .
Зір сліпить, мов сонце в сталі, міт,
Мало слів, як горе накупало,
Як кувало мужність — стільки літ . . .

Так, писатиму! Бо певно знаю,
Що зустрінутися нам, чи ні,
Виплекаю міт твого одчаю,
Хай зростає у майбутні дні.

Буду, хоч перо дрижить, писати!
Не про солов'їв, жасмину пах:
Моя муза вкинена за ґрати,
З негасимим променем в очах! . . .

ГАНТЕР — 1968

Радістю ріка. Ликують гори,
Ранковий розвіявши туман.
Щось ромашки вітрові говорять,
Ніодна травинка не німа.

Добродушно стелиться дорога —
Скаменіла посестра ріки.
Славлячи в досвітніх хорах Бога,
В синяві пугають ластівки.

Ревністю живиць пропахли стіни.
Хмар перлини. Переможний спів.
Церковця надхненням України
Проросла крізь лагідність лісів.

У мережанім притворі — плачу
В церкві, між щасливими людьми,
Що тобі не можна в передачі
Переслати ранку до тюрми . . .

БОГУСЛАВКА

Богуславко, красна бранко,
Над Босфором світ просторий...
З алябастрового ґанку
Чуєш спів... про ясні зорі.

Вниз ідеш, все ближче муки.
Квіт вгорі, мигдальний, свіжий...
Простяглись до тебе руки,
Перержавілі в залізі.

Піднялися скорбні лиця:
З одчайдушних січей шрами...
Серце б'ється, наче птиця.
Світ, Марусе, з козаками!

Йде неділя довгождана.
Важиш ключ у ручці білій.
Нехрищеного султана
Ти ж, попівно, не любила!

Заясніла на порозі,
Мов отець твій — в царських вратах...
В'язні вийшли! Вже в дорозі!
Кожен з них — рідніше брата...

Ти на камені слизькому
Замолилася до ранку,
Щоб щасливо їм додому...
Так застав султан султанку.

Одноокі бандуристи
Не зуміли розказати,
Як ти глянула іскристо,
Зціпила уста завзято,

З лебединої як шиї
Здерли перли, самоцвіти,
У мішок тебе вже шиють,
У Босфор несуть топоти...

Захід кров'ю підпливає.
Ти — лиш цятка вже на морі...
Козакам — степи безкраї
І назустріч — вільні зорі!

— — —

Богуславко, героїне,
Ти прости просте це слово
І з'явися в Україні
З тим ключем сьогодні знову!

**МИТРОПОЛИТ ЙОСИФ СЛПШИЙ
ПРОВОДИТЬ МОЛИТВУ В КОНЦЛАГЕРІ**

Загуляла смертельна пурга,
Аж тріщать у тривозі бараки.
В'ється печі докучливий згар
І примарами — нари з-за мряки.

Розливається наново біль,
Пропотіли всі думи журбою,
Виглядають з кутків, звідусіль
Ті, що вже не прийдуть зі забою.

У знеможі лежить трудовдень,
Ланцюга безконечного ланка.
Лиш снується питання бліде,
Чи не бачити ночі цій ранку?

Та крізь сумерк, що все замикав,
Мов коріння покручене, вперте,
Піднялася неждано рука,
Ставить навхрест невидимі черти.

— Отче наш . . . — То Отець той з небес? . . .

Недовірливі, злинялі очі:

— Люте небо на світ наш увесь,

У сніги поховати нас хоче!

— Твоє Царство прийде . . . — наче ніч
У лахмітті, розтала неждано
І розблискує спомином свіч
Хрест невидний, що в воздуху ставув.

— Твоя воля хай буде . . . — це ж спів
Богослужб на повстанській поляні!
Благовістям квітчастих ланів
Щось щемить в незагоєній рані.

Хтось обручку пропавшу стиснув,
Хтось ножа затопив у солому . . .
Щастя того спокійного сну:
В ніч таку — не вбивати нікому!

— Тільки визволи, Отче, від зла . . .
Непривичні, здивовані хори . . .
Наче буря кудись погула:
Тут потепліло, тихо надворі.

— Чи конвой в сторожівні заснув?
Вголос молитесь стільки народу! . . .
А молитву, таку голосну . . .
Ні, почули: напали, виводять.

В одиночці молитва тепер . . .
Лиш серця ще дивуються хворі,
Як безпросвітність хрест їм роздер
І крізь щілину сипляться зорі.

Я ГРАЮ

Пам'яті Дружини українського священика,
що врятувала рідню від большевицького
вивозу цілонічною грою на фортеп'яні, пе-
реплативши це зусилля довголітньою, без-
вихідною недугою.

Прийшли. Ми готові в дорогу.

Скінчилися ночі примар.

— Ви, матушка, грайте! — так строго

Мені наказав комісар.

При дверях — налякані слуги.

На шапці — кривава зоря.

Сідаю, бо знаю, що вдруге

Ніколи не гратиму я.

Знайомі, пожовклі клявіші

Так спрагнено пестить рука,

Аж промінь з вікна рожевіший

На діда портрет заблукав.

Я граю . . . Минулого далі,

Як празник весняний прийшов

І китичку першу конвалій

В садку дарував богослов.

Крещенда: про сонце, про щастя,

Галтованих квітів вінки,

Свічок авреолі, Причастя

Господнє із мужа руки . . .

Я граю . . . Я граю, я граю . . .

Настуня вже лямпу несе.

Ікони — просвітленим раєм . . .

Прощаю . . . Кінчається все . . .

Тривожно втікають пасажі,
Страдальні пориви стакат . . .
Хвилинка . . . І зараз він скаже:
— Довольно! Пора уєжджать!

Зірки мерехтять на морозі,
У печі вогонь вже погас.
Хтось хлипає там, на порозі.
Я граю! Я граю ще раз!

Прихований погляд: він досі
Рушати чомусь не казав!
А в нього по змертвілій щоці
Проклала стежинку — сльоза! . . .

— — —

Від'їхали в'ялого ранку.
Тріщать на вибоїнах лід.
Глядять їм отець з-за фіранки
Принишкло, непевно услід . . .

Відвернеться. Взнає: не встану . . .
Розслаблені літа пройдуть.
О Боже, край фортепіяну
Я вільна вмиратиму, тут!

С И Н

Десята весна — кожному вірить.
Ласкавіють сади.
А зірок — без міри!
Сподіванням — жита,
Не вмовкають дзвінки на хвилину!
І проскочений мур дитбудинку!
Вільним подихом знов зачерпнув далечіні.
Зправа, зліва, з плечей
Закрадаються тіні.
Перед ним і за ним —
Непроходимим каменем лиця.
Замикається круг.
Колючками зійшлася границя.
Розсипаються зорі в одчаю без міри,
За весну незлобну,
Що щастю вірить . . .

— — —

Десяту весну поять полином:
— Ось папір! Напиши:
— „Тату, зглянься над сином!
Залиши лісові ідеали:
Твого сина за них таврували!”
— Попроси:
— „Перестань воювати;
В тебе віра — у них гармати!”

— Пригадай:

— „Від Камчатки до Сяну

Вони вирости в силу незламну,

Світ увесь у них під ногами . . . ”

І додай, що немає вже мами . . .

Хмарить весна непокірлива брови.

Непорушна рука і уста без мови.

Білим снігом папір . . .

Тільки зірка остання

Покотилася в мрячний Сибір,

У тайги безконечне мовчання.

Це було в епоху пергаменів,
Здійснених легенд, неземних з'яв:
Хрестоносець Вівієн, ранений,
Сарацінам у полон попав.

Там пугукали у вежі сови,
Вогкість протікала без надій.
Камінь став за ложе юнакові,
День і ніч у пітьмі тій самій.

Часом лиш заходили просити
Від каліфа — у тюрму посла,
В оксамитах самоцвітом шитих,
На підносі ласощі несли.

Говорили хитрі, вчені речі,
Ще й доказували: — Це ж не гріх!
Скинь той хрест, що сам прийняв на плечі;
В небі сяє серп земних утіх!

Невідомо, чи шляхетній дамі
Він служив з поганських каземат,
І чи тінь з прозорими руками
Нахилялася, благала: — Ні, не зрадь!

Мабуть так, бо на дари багаті,
Східніх краль лиш у чадрі одній,
Якби він хотів лиш „так” сказати;
Вівієн відповідав їм: — Ні!

В снах взивали сурми на турніри,
Менестрель співав... Любимий кінь...
Прокидався і ридав без міри.
Цілувала чоло світла тінь...

Обростали жмурий камінь мохи,
Розпливалися в безсилля дні,
ТЬмарився орлиний зір потрохи...
Пам'ятав одно лиш горде: — Ні!

Нам мовчать старинні пергамени,
Чи ступив на гобелени трав,
Чи... держали янголи стремена,
Юрій наче брата обіймав?...

— — —

В пергаменах чорне все та біле,
Без модерних сутінків, вагань...
А чогось легенда розжевіла
І пече мене, мов свіжа грань.

Карміном ярким ініціали —
У двозначні, у скептичні дні...
Я на тих молюся, що сказали
Так, як Вівієн, сьогодні: — Ні!

МАТИ ЖДЕ

Це у пісні зовсім не новина,
Тема вже підтоптана, блаженька:
Так козачка виряжала сина
На чотири тільки неділеньки.

Протяглися довго ті неділі,
Як ходила виглядати зрання:
Йшли жита під серп і знову спіли,
А вона — мережила чекання.

За вікном спалахували квіти,
Та не рвала, шапку прикрашати.
Нічого тій матері й радіти,
Що співали поночі дівчата.

Так натхненно виглядала сина,
Аж кривавилося маком жито:
Вдалася така вже Україна,
Що найбільше матерям — тужити.

Аж розрив-травною туга стане,
Що віками матері рослили,
Ворожінням розірве кайдани,
Розворушить призабуті сили.

Син нетоптані шляхи промірить
І ввірветься променем у хату.
Стільки літ, що вже ніхто й не вірить . . .
Мати ж жде:

пророча, вічна мати.

ПЕРШИЙ СВЯТ-ВЕЧІР

Змерехтіли свічки.
Теплота від розталих полін.
Батько, мати, бабуся і Він.
На старих рупниках
Пробудилися виткані півні.
Попід стелею — шуми крилаті.
Бачить дитина:
Спадають зірки за вікном,
І морозні оквіття на шибці — в горінні.
Та дитина не вмів сказати,
Як з тверді землі
Розпускаються паростки див на морозі.
До вікна простягає долоньки малі
І лепече:
— Бабусю, там Бозя!

Крає проскурку батько.
Згадує зиму стару:
У лісах заворожених — бурі.
Леденіє чоло.
Непомітний, розмірений рух
Біля боку шукає кобури.

Очі ж бабусі до дна перебачили світ:
Об, Іртиш, Єнісей з Ангарою . . .
А не може збагнути,
Що диво не зникне, стоїть:
На покутті, порожнім від двадцяти літ,
Він — рукою вже вільною . . .
Вільною чарку підносить рукою!
Прикладає до уст,
Що не мовили слова покори;
Півні лопочуть вогненними крилами вгору . . .

Бачить дитина —
Застигли зірки в оченятах;
Бачить усе,
Хоч нічого не вмів сказати . . .

Шепче бабуся вже всоте
Й не вірить сама:
Мерехтінням свічок
Перетикана дрібно зима.
Розцвітають колядні слова
Від землі до кометних вершин:
— Мамо, твій Син!

На морях темноти
Колихається світла кімната.
У світання світи
Задивилися півні крилаті.

СІЧЕНЬ - ЛЮТЕНЬ 1972

Ви чули? Арешти нові в Україні!
Ви чули? Число вже доходить до ста!
Жалобним серпанком нам п'ятниця нині,
Нарозтіж розкриті рамена хреста.

В сльозах Звенислава, сирітка без мами...
Та вітер ридання над хмари поніс
І кара Господня не світська настане
За кожну з дитячих полинових сліз!

Підносимо голос, щоб світ нас послужав,
Зірвали залізні заслони слова;
Ніхто не замкне в ізолятори духа,
В концтабори — слова; хоч би і Москва!

Погляньте, ув'язнені друзі крізь ґрати:
Вам вірні серця за серцями ідуть,
Щоб вашою кривдою світ спам'ятати.
Кріпиться, Незламні! Ми з вами: ми тут!

ПИСАНКА Р. Б. MCMLXXII

„Котилися писанки із гори глеєм
розмоклим
вибігли ми до воріт щоб на писанки
ті поглянути
а на писанці кожній
тюрма намальована”.

(Григорій Чубай: „Космач — 1970”)

Покотилася писанка чистими травами
Поміж пролісок сни, між фіялки надій.
Безконечних обвився дротами іржавими,
Сорок-клинцем одчай розписався на ній.

Нерозривними кругами мчаться столипінки:
Позабувся початок — не видно кінця . . .
Насторожені вишками обрії писанки,
Кулемет зустрічає сходячі сонця.

І замало планети для півнів-провісників,
Тільки ворон голодний чекає . . . стоїть . . .
Ще сміятись Пилатам на поминках Істини.
Покотилася писанка . . . Вигорів слід.

Бенкетуйте . . . Вже доля на мурі написана,
Знов сльозами орошена — сходить земля.
Наближається: вибухне бомбою писанка
І сокрушиться камінь надгробний Кремля!

НАЯБАЛЖУНМ

6. травня 1949

Ой поїхав Господар в дорогу . . .
Простелився у засвіти шлях.
Посумніли воли круторогі,
Висипається хліб на полях.

Вже нема кому хліба зібрати,
Ні кому — напоїти волів,
Бо поїхав Господар багатий,
Де завершенням ранок зорів.

Напувати хмаринки ласкаві,
Спілі зорі збирати із піль . . .
Бо лежить наш Господар на лаві,
Кучерявиться ладаном біль.

6. травня 1959

Потоком пинявим літа
І наближається десяте.
Те слово Ти колись вітав,
То й до тепер — не замовчати.

А слово те, що Ти плекав:
Любов Мойсея, Фавста туга,
Стежки, ласкавість рідних трав,
Над заходом — кривава смуга.

Те слово Ти колись садив
На буднів чорному граніті,
А вже без сонця, без води,
Почали брості зеленіти . . .

— — —

Журби: великі і малі.
Ти завжди — і ніколи з нами . . .
На обезбатьченій землі
Вдесяте розцвіли каштани.

ОТЕЦЬ ТЕОФІЛЬ

Порічок просвічують грона,
Поміж зеленню стежка проста.
Чорна постать під гомін дзвона
В церкву йде, зустрічати Христа.
Щоранку.

Грім гармат передлітній долинув.
— Боже: правда, чи сон — від століть . . .
— Отче, маємо Україну!
— Отче, зброю нам посвятить!
— Благословлю . . .

Про арешти, про вивіз чувати . . .
На Розп'ятого погляд підвів.
— Отче, дзвін не на їхні гармати:
Вже захований від ворогів!
— Боже, поможи!

Крають небо примари червоні.
— Утікаймо! Остання мить!
— Сторожити залишуся дзвона,
Що в ставку, там під греблею спить.
Аж знов задзвонить.

— Отче, вам не страшно Сибіру?
Дим по згарищах — давній храм...
— Я одну тільки маю віру
І відступникам віри не дам!
Тай пішов...

Обсипаються грона багаті,
Стогне схований в намулі дзвін.
Спопеліле, самотнє розп'яття:
— Я — за друзі... Я тільки, як Він...
Благослови...

ОТЕЦЬ ВОЛОДИМИР

„Кожний думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт”.

(І. Франко: „Великі роковини”)

Дарма, що у храм Михаїла
Вкарбоване в мармур ім'я,
В Бригідках осталася сила,
Сумує край ліжка сім'я.

На цвинтарі хрест, дві світлини:
„Від лядських побоїв помер,
А другий поліг в Україні”.
— Піду за синами тепер...

Вам, доні, не золота скрині;
Народові вік здався мій.
... Терновий Христос Гвіда Рені...
Сподобилось Волі святій...

Заїхали коні під ганок:
— Поїдемо, прошу отця?
— Та час вже у церкву, Іване,
Далека дорога оця...

Стрибала вибоями фіра,
Гостинець втікав з-під копит:
— Щоб швидше! Завзяття і віру
Роздати, хай нарід не спить!

Захристія . . . — Збори загальні,
Ми просимо, отче, до нас!
— Вези-но, Іване, в читальню;
Прибудемо саме на час!

— Одвічною волею Бога
Земля ця належиться нам,
Та треба нам праці до того:
Мільйонів на кожному стан!

Зігріті газдівські кожухи,
Під стелю — махорчаний чад . . .
А кожен без віддиху слухав,
Вдивлявся, як очі горять.

Приїхав над вечір. Тривожна
Вже ждала рідня край воріт.
Спокійно страждати вже можна,
За нарід — давати одвіт . . .

М А М І

Ми росли зерна туги
Тишею кімнат.
Виростав наш сад.
Переплетені рослини
Обвивали гаптом стіни.
Ми плекали зерна туги:
І одна і друга.

З-поміж листя буднів в'ялих
Недосяжне вицвітало.
Головами прихилившись,
Ми в задумі, у затишші,
Розглядали диво-квіт:
Наш світ.

З М І С Т

	Стор.
ЯСЕНЕВІ	
Ясень	7
Провесняна хвилина	8
Можливо, в далі	9
Глибока, зелена тиша	10
Поки книгу я читала	11
Картина з давнього альбому	12
Сніг	13
ЮНОСТІ	
Спомин	17
Наші почування	18
Павучок золотистий	19
Пробудилася	20
Новацький табір	21
Юнацький спів	22
Ватра старших пластунок	24
Весільна пісня	26
ПРАЗНИКАМ	
Навечір'я	29
Свічка	30
Коляда — 1972	31
Новорічне	33
Страсний Четвер	34
Римський сотник	35

Писанка	36
Великдень — 1971	37
Молитва у травні	38
Зеленосвятне	39
Привітання Кир Йосифові Сліпому	40
Посвячення храму Софії в Римі	41

ВЕЛИКІЙ ТУЗИ

Від'їзд за океан	45
Лети, мій сне	47
Землі	48
Софійський майдан	49
Крути	52
Кріс	57
Сонце заходить у золоті	58
Листок	61
Парк Культури й Відпочинку у Вінниці	63
Сосна	65
Палке, вісімнадцяте літо	67
Нарциз	69
Сон	70
На границі — поворот 1941	72

ПРЕДКАМ

Присвята	75
— Ой Ладо, Ладо	77
Легенда про лицаря Михайлика	79
Молитва преподобної матері Марії Магдалини	81
Поклін ясновельможному	83

Сковорода	84
В і н	85
Марко Вовчок у Парижі	86
Леся Українка	87
Ненаписаний вірш Олени Теліги	88
Погруддя генерала Тараса Чупринки ..	89
У 20-ліття смерти генерал-хорунжого Тараса Чупринки	90
Смерть Євгена Маланюка	92
5 0 0	93

БРАТОВІ ЗА ГРАТАМИ

Я беру перо	97
Гантер — 1968	98
Богуславка	99
Митрополит Йосиф Сліпий проводить молитву	101
Я граю	103
С и н	105
Це було в епоху пергаменів	107
Мати жде	109
Перший Свят-Вечір	110
Січень-лютий — 1972	112
Писанка Р. Б. MCMLXXII	113

НАЙБЛИЖЧИМ

Ой поїхав Господар	117
Потоком пинявим літа	118
Отець Теофіль	119
Отець Володимир	121
Мамі	123

